

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן
SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בבא בתרא כז

עניין: כמה מרובע יותר על העיגול

רמב"ם פירוש המשניות

עירובין פ"א מ"ד

יש לך לדעת כי יחוס האלכסון העגולה אל המסבב אותה בלי ידוע וא"ל לדבר זו לעולם באמת וחסרון זו ההשגה אינה מאתנו כמחשבת הכת הנקראת גהלי"ה אבל הוא בטבעי זה הדבר בלי ידוע ואין במציאותו שישג אבל (ידוע) [ידוע] זה בקרוב וכבר חזרו חכמי התשובות לזה חזורים לידע יחוס האלכסון אל המסבב בקרוב ודרך המופת בזה הקרוב אשר עליו סומכין חכמי החכמות הלמודיות הוא יחוס האחד לשלשה ושביעית וכל עגולה שיהיה באלכסון שלה אמה יהיה בהיקפה ג' אמות ושביעית בקרוב ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקרוב לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו כל שיש בהיקפו ג"ט יש בו רחב טפה וסמכו ע"ז במה שהזכירו אליו מן המדידה בתורה:

חידושי גור אריה

למהר"ל עירובין יד.

סס מצא תימא מאי עקפה מנא ה"מ דהא יכולים לעוד ומאי סיך במילחא דמיחא במדידה מנא ה"מ דמיחא ונמי וינחא לומר דודאי הכל יודעים דמה שאמרו ז"ל כל שיש בהיקפו שלשה יש בהיקפו טעם אינו מלומד דוקא אלא הוא יותר וכבר העלו בעלי מדידה נענין זה שכל שיש בהיקפו טעם יש בהיקפו שלשה טעמים ועוד שביעית טעם אדומה כגון אם ה"י הרוחב ז"ל יש בהיקפו טעם ועשרי"אמות ואפסוד עור דקדוק יוחר נענין זה והנס סכמי" לא דקדוק כלל ולקחו כל שיש בהיקפו טעם יש בהיקפו ג' טעמים ולא דקדוק יוחר ולפי"ג דכלל שפר דוכתי מדקדקי" בהשבון הכל לא דקדוקו וטעם דמלחא כי אי אפשר לזוה אל הסיעור המוגבל לעולם ולדעת כמה הוא ההיקף הקו העיגול אל הרוחב ואפס' ל"י לדעת ואינו בזה ידיעה ולכך אמרנו לדקדק עור ג' טעם ושביעית טעם יקשה לך מני"ל לומר שמה עוד יותר לדקדק לכך אמרו ג' טעם וחו לא לריך לדקדק צפלי או שביעית ולפיכך עקפה ס"מ שמה יש לדקדק מה שאפשר לדקדק ומני"ל לומר ג' טעמים ומייתי קרא דכן מונס הכחוז דאין מעטני"ן רק בשלשה טעמים וחו לא לריך והסתחא מה שפסקו בחוקי"א הא דפריך והא איכא משהו וכו' והקשו בחוספות דמשמע דהשבון מלומד וקטי"ל דאין השבון מלומד לפי סכמי מידות ואין זה שום קושי"ל כלל דכך יש לנו לומר דהכי אין לדקדק כיון דא"ל לעמוד על החכמים לפי שהדבר הוא הולך לצנחי חכמים

שו"ת התשב"ץ ח"א סי' קסה

כתבתי לך בפעם הראשונה שבידיעת שטח העיגול יש לנו בחלמוד דרך מסכים לדרך חכמי יון, והוא כמה מרובע יתר על העיגול רביעי². ואמה מפסת עלי³ ואמרת שאינו מסכים אל האמת, ואינו דרך חכמי יון, והארכת בזה. והעולה מדברייך כי החשבון הזה יש בו קירוב, כי לפי דרך חכמי החלמוד אין הקו הסובב יותר משלושה דמיוני הקוטר, ולפי דקדוק חכמי יון הוא יותר מעט, שהוא שלושה דמיונים ושביעי⁵.

או שקבלתם כך היטה, ללכת על פי דרכים אלו ואף על פי שיש בהם קירוב, דהא שיעורין הלכה למשה מסיני הם כדאיחא בעירובין¹¹¹ ובסוכה¹²⁰ ובדוכתי אחריתי, ואפשר לומר שכן נאמרה הלכה למשה מסיני כמו שאמרו בקידושין¹²¹ על ענין אחר. והטעם בזה לפי שלא ניתנה המורה למלאכי השרת, כמו שאמרו בצרכות¹²² ובקידושין¹²³ על ענינים אחרים. ושמה כך נמסרה להם הלכה שיתנהגו על עיקרים אלו אף על פי שיש בהם קירוב כאלו הם מדוקדקים, ויש סמך בזה מים שעשה שלמה שהלך בו הכתוב על דרך קירוב כמו שביארתי. זהו אחד משני דברים שאפשר לומר בזה¹²⁴.

ערוך השלחן יו"ד סי' ל

יג שיעור סלע כתב רבינו הב"י שהוא שלישי טפח, כלומר שלישי טפח על שלישי טפח, עגול. ובהיקף הוה טפח דכל שיש בהיקפו טפח הוה הרוחב שלישי טפח, דמרובע יתר על העיגול רביעי כשיעור תורה, אף שאין החשבון מדוקדק כל כך לפי חכמי המדות מ"מ התורה גזרה למדוד באופן זה. [וזהו ששינו בעירובין י"ג: כל שיש בהיקפו וכו' ושאלו בגמרא (יה) מנא הני מילי ומציא מים של שלמה ע"ש, וקשה מאי פריך מנא הני מילי יתיי חוט ונמדוד, אלא אדרבא דכיון דאין החשבון מכיון וז"ל שהתורה גזרה כן, א"כ מנא לן שגזרה כן ולה מציא מים של שלמה, ומתוך קושי"ת המוספות שם ודו"ק]:

חזון אי"ש או"ח קלח, ד

ד) במה שהקשו על תקופת שמואל שאינה בדקדוק י"ל דמלנו כיו"צ ברובע יותר על העיגול ובאלכסו"א חרי חומשא דזהו בכלל שיעורין ונתנה ההלכה לחשוב בקירוב שלא נתנו המלות אלא לנרף הצרכות ולדקדק בנאותות ית' לקבלת מלכותו ית' וגם לקיום חכמת התורה הכלולה בכל דיני המלוא ולכוד הפנימיות ולכל בני אינו מפסיד אם הקביעות של גדולי המלוא יבוי בקירוב כדי שיוכלו לקיים מלות המעשיות אף חלושי הדעת.

שער הציון סי' שעב, יח

(טו) אכן העור ותו"ש וי"ט מאיר ועני אלמונים דלא כמ"א: (טז) כל הפוסקים: (יז) מ"א וש"א: (יח) רמב"ם וש"פ ושיעור היקף עיגולו הוא ששה עשר טפחים וארבעה חומשי טפח דנכשיעור זה יש השיעור של ד' טפחים על ד' טפחים מרובעים [גמרא ע"ש והעתיקו המ"א] ואף דבאמת לפי מה שכתב המוספות בטובה דף ח"מ דמה שאמרו כל אמתא ברביע אמתא ותרי חומשי באלכסו"א אין החשבון מלומד כ"כ אלא יש מעט יותר ונמלא לפ"ו העיגול לריך להיות יותר [לפי החשבון האמור בגמרא ע"ש] ונפרט לפי מה שכתב הרמב"ם בעירובין פ"א דמה שאמרו כל שיש בהיקפו טפח יש בהיקפו ג"ט הוא ג"כ שלא דקדוק אלא יש מעט יותר ונמלא לפ"ו יתר אלא האמת נלעג"ד דאין לדקדק בה יותר דסמכו חכמים על אלו השיעורים על הענינים שבתורה מפני שקשה לנמצא העודף ואולי היה מקובל להם מסיני שיש לסמוך על השיעורים האלו אף בשיעורי מורה ואין שיהיה במלחא דרענן טדאי יש לסמוך על השיעורים אלו וכמעט כן משמע מהרמב"ם שם ע"ש: (יט) א"ר ע"ש: (כ) רש"י: (כא) פמ"ג וי"ט